

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Monika Horna-Cieślak

Warszawa, 21 listopada 2024 roku

ZRN.422.9.2024.ER

Szanowny Pan
dr hab. Adam Bodnar
Minister Sprawiedliwości

Szanowna Pani
dr Agnieszka Dziemianowicz – Bąk
Ministra Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

Szanowni Państwo Ministrowie,

z przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 177) wynika, że piecza zastępcza winna mieć charakter tymczasowy, z dążeniem do możliwie jak najszybszego powrotu dziecka do rodziny biologicznej, a jeżeli jest to niemożliwe, do adopcji dziecka.

Przepisy art. 47 ust. 6 i 7 powołanej ustawy stanowią, że w przypadku stwierdzenia ustania przyczyny umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka organizator rodzinnej pieczy zastępczej informuje właściwy sąd o możliwości powrotu dziecka do jego rodziny, załączając opinię gminy lub podmiotu prowadzącego pracę z rodziną i opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W przypadku nieprzekazania do sądu w terminie 18 miesięcy od dnia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej informacji, o której mowa wyżej, organizator rodzinnej pieczy zastępczej składa do właściwego sądu wniosek, wraz z uzasadnieniem, o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem uregulowania jego sytuacji prawnej. Do wniosku organizator rodzinnej pieczy zastępczej dołącza w szczególności opinię gminy lub podmiotu prowadzącego pracę z rodziną i opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Analogiczny przepis został dodany do art. 100 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej, który w ust. 4a stanowi, że dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej w terminie 18 miesięcy od dnia

umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej składa do właściwego sądu wniosek wraz z uzasadnieniem o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem zbadania zaistnienia warunków umożliwiających jego powrót do rodziny albo umieszczenia go w rodzinie przysposabiającej. Do wniosku dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej dołącza opinię gminy lub podmiotu prowadzącego pracę z rodziną.

Celem powyższych przepisów jest przyspieszenie podejmowania rozstrzygnięć w przedmiocie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem, które przebywa w pieczy zastępczej. Termin 18 miesięcy wyznacza maksymalny okres, w jakim powinno dojść do złożenia przez organizatora pieczy zastępczej wniosku do sądu o wszczęcie postępowania sądowego. Jeżeli z okoliczności sprawy wynika jasno, że nie ma możliwości powrotu dziecka do rodziny, organizator pieczy zastępczej powinien jak najszybciej złożyć do sądu wniosek o wszczęcie postępowania.

Nieuzasadnione jest oczekiwanie na upływ okresu 18 miesięcy, gdyż ustawodawca w sposób niebudzący wątpliwości uregulował jedynie maksymalny czas, w jakim do złożenia wniosku powinno dojść. Celowo przy tym nie wskazał minimalnego okresu, bowiem zasadność złożenia wniosku powinna być każdorazowo oceniana w okolicznościach konkretnej sprawy. W szczególności okoliczność braku zainteresowania dzieckiem ze strony rodziców powinna skłaniać organizatora pieczy do jak najszybszego złożenia wniosku do sądu. Nie może być mowy o pracy z rodziną, która nie wykazuje chęci do tej pracy. Nie ma wówczas szansy na skorygowanie postaw wychowawczych rodziców i umożliwienia dziecku powrotu do rodziny.

Trzeba nadmienić, że w celu monitorowania tychże efektów pracy z rodziną biologiczną ustawodawca określił terminy przeprowadzania tak zwanych „okresowych ocen sytuacji dziecka” (w przypadku dzieci poniżej trzeciego roku życia nie rzadziej niż co 3 miesiące, a dzieci starszych nie rzadziej niż co 6 miesięcy). Podmioty uczestniczące w „ocenach” winny oceniać zasadność dalszego pobytu w pieczy nie tylko pod kątem możliwości powrotu do rodziny biologicznej, ale również rozważać czy w danych okolicznościach sprawy dla dobra dziecka należy wnioskować o pozbawienie władzy rodzicielskiej i w dalszej perspektywie poszukiwanie dla niego rodziny przysposabiającej.

Z pewnością nie ma obawy zagrożenia dobra dziecka z uwagi na przedwczesność wniosku organizatora pieczy o wszczęcie postępowania, bowiem to sąd będzie podejmował decyzję o wszczęciu takiego postępowania, a w jego toku to sąd wyjaśni wszystkie okoliczności faktyczne przeprowadzając w tym celu postępowanie dowodowe. Istotne jest

również, by sąd procedował w trybie pilnym mając na uwadze, że im dłużej dziecko przebywa w pieczy zastępczej, tym mniejsze są jego szanse na przysposobienie.

Złożenie wniosku o wszczęcie postępowania sądowego przez organizatora pieczy zastępczej bez zbędnej zwłoki jest istotne również w sytuacji, gdy zachodzą przesłanki do oceny, że powrót dziecka do środowiska rodzinnego jest możliwy i jest zgodny z jego dobrem. Wówczas również nie ma uzasadnienia dla zwlekania ze złożeniem wniosku do sądu o wszczęcie postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka. Tym bardziej, że samo postępowanie sądowe będzie trwało określony czas, z praktyki wynika, że nawet kilkanaście miesięcy.

Tymczasem pobyt w pieczy zastępczej w większości przypadków ma wbrew założeniom ww. ustawy charakter stały, również w przypadku dzieci umieszczonych w trybie interwencyjnym w tzw. pogotowiu rodzinnym.

Zgodnie z art. 58 ust. 4 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w rodzinie zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres czterech miesięcy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony, za zgodą organizatora rodzinnej pieczy zastępczej do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny biologicznej, adopcję, umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej. Z praktyki wynika jednak, że często zdarzają się sytuacje, gdy czas pobytu dzieci w pogotowiu rodzinnym wynosi ponad osiem miesięcy, a w niektórych przypadkach nawet powyżej 3 lat.

Bardzo często dzieci w pogotowiach rodzinnych przebywają po kilkanaście miesięcy, mimo że rodzice biologiczni nie wykazują inicjatywy przejęcia opieki nad nimi. W tym czasie w naturalny sposób nawiązują się więzi między małoletnimi a rodzicami zastępczymi.

Problemem są też przedłużające się postępowania sądowe, np. o pozbawienie rodziców władzy rodzicielskiej, a także wyznaczanie odległych terminów posiedzeń w postępowaniach, po uzyskaniu informacji od organizatora pieczy zastępczej o ustaniu przyczyn pobytu dziecka w pieczy i możliwości jego powrotu do rodziny.

Innym obserwowanym problemem jest przyjmowanie przez sądy ww. wniosków od organizatorów pieczy zastępczej do postępowań opiekuńczych czy wykonawczych wyłącznie „ad acta”. Nie rzadko organizator pieczy zastępczej nie otrzymuje żadnej informacji zwrotnej o przyczynach braku reakcji sądu na ww. pismo. Tym samym brak jest możliwości adekwatnego modyfikowania czy to planu pomocy dziecku czy też pracy z rodziną. W tym miejscu należy zauważyć, że sądy są zgodnie z art. 190a. ustawy o wspieraniu rodziny

i systemie pieczy zastępczej obowiązane niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 7 dni, udostępnić lub udzielić na wniosek podmiotu realizującego zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej niezbędnych informacji, które mają znaczenie w realizacji zadań wynikających z niniejszej ustawy.

Zarówno zbyt późne wnioski organizatorów pieczy zastępczej o wszczęcie postępowań sądowych o wydanie zarządzeń wobec dziecka, brak reakcji sądu na te wnioski czy też przedłużające się postępowania sądowe regulujące sytuację dziecka naruszają jego dobro. Wydłuża się czas pozostawania dziecka w pieczy zastępczej, utrudniony jest jego powrót do rodziny biologicznej albo zmniejszają się jego szanse na adopcję. Powoduje to również, że rodzice zastępczy nie mogą zostać opiekunami prawnymi dziecka, a w związku z tym należycie dbać o interesy dziecka. Bowiern, dopóki rodzice biologiczni mają władzę rodzicielską, nadal są przedstawicielami ustawowymi dziecka i nie ma podstaw do ustanowienia dla dziecka opiekuna prawnego. Utrudnia to sprawne działanie w istotnych sprawach dziecka bez zwłoki, np. w sytuacji, gdy dziecko umieszczone w pieczy wymaga pilnej diagnozy medycznej, specjalistycznego leczenia.

Jednocześnie wskazane byłoby doprecyzowanie użytego, w treści art. 47 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, sformułowania „uregulowania sytuacji prawnej”. Tak aby nie budziło wątpliwości, że sędzia otrzymując wniosek od organizatora pieczy zastępczej, miał świadomość, że powinien rozważyć zastosowanie wszelkich środków, w tym pozbawienia władzy rodzicielskiej nad małoletnim.

Mając na względzie, że przytoczone problemy w zakresie regulowania sytuacji prawnej dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej ściśle wiążą się z aktualnym kryzysem braku miejsc w całym systemie pieczy zastępczej, na podstawie art. 10a ustawy z 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 292), Rzeczniczka Praw Dziecka zwraca się z prośbą o podjęcie pilnych działań zmierzających do zagwarantowania składania przez organizatorów pieczy zastępczej wniosków do sądów o wszczęcie postępowań sądowych bez zbędnej zwłoki, a następnie nadanie priorytetu w procedowaniu przez sądy w sprawach dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

Z wyrazami szacunku

Monika Horna-Cieślak
Rzecznik Praw Dziecka

Potwierdzam zgodność kopii wydruku z dokumentem elektronicznym:

Identyfikator dokumentu	482995.1626727.2874317
Sygnatura dokumentu	ZRN.422.9.2024
Data dokumentu	21.11.2024
Skrót dokumentu	AA4DBB6A034D36F2DC8B5E9B441734B431FB46BB
Wersja dokumentu	1.10
Data podpisu	21.11.2024 07:37:04
Podpisane przez	Monika Horna-Cieślak Rzecznik Praw Dziecka

EZD 3.124.86.85.

Zgodnie z Zarządzeniem Nr 1 Rzecznika Praw Dziecka z dnia 2 stycznia 2015 roku wprowadzającym w Biurze Rzecznika Praw Dziecka system Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją, pismo podpisane elektronicznym podpisem kwalifikowanym nie wymaga podpisu własnoręcznego jako właściwie zatwierdzone w systemie teleinformatycznym BRPD.